

12. august 1921

Dnes konečne prišli papiere z R..., náš priateľ profesor Zavadovskij vybavil na univerzite celú túto komplikovanú záležitosť rýchlo a dokonale. Takže odchádzame domov! Pohybujem sa ako vo sne. Široké špinavé ulice, Kirgizi s ťavami, domy s robustnými zelenými okenicami, celý obrovský, príšerný Omsk, táto nekonečná tajuplná Sibír – už prestáva byť skutočnosťou, stáva sa preludom, hoci som ešte stále tu! Už len niekoľko dní, azda už len jeden a odchádzame domov!

„Naozaj sa nechceš rozlúčiť s Igorom?“ spýtala som sa Nataše.
„Prirodzene, že nie! Prečo aj?“ odvetila mi.

14. augusta 1921

Rozlúčka s Omskom bola dojímavá, prišli deti, ktorým som rozprávala rozprávky a takmer všetci utečenci, s ktorými sme sa zoznámili v týchto ťažkých mesiacoch.

A čím viac sa blížil náš odchod, tým viac sa moja radosť premieňala na úzkosť. Stane sa nám to, čo ostatným, ktorí sa vrátili domov a privítala ich Čeka?

Vlak ide pomaly. Naše vagóny sú pripojené k nákladnému vlaku.

Oproti nám idú takmer nepretržite evakuačné vlaky z hladomorom stíhaného Povolžia a severu krajiny. Dobytčie vagóny sú plné ľudí, sú na seba natisnutí ako krdle múch: muži, ženy, deti. Ale sú to ešte ľudia? Mnohí už nemajú zuby, krvácajú im ďasná, tváre majú sivozelené ako step, na ktorej beznádejne vädnú ostatné zvyšky vegetácie. Väčšina detí je takmer nahá. Čupia s nafúkнутými bruškami v tvare bubna, ruky im ovísajú popri tele ako tenké paličky. Najstrašnejšie sú meravé oči, otupené šialenstvom. Vidno, že títo ľudia museli vytrpieť nevyšlovné hrôzy, no toto trápenie sa už skončilo. To, čo ešte kde-tu prebleskuje, zhasína.

Všímam si, že mnohí nešťastníci sú Tatári, nemálo je i povolžských Nemcov, ako zistil Otmar. Najviac je však Rusov, ktorí vedia, že ich osudom je trpieť.

Väčšina týchto nešťastníkov sedela nehybne a nezúčastnene na podlahe vagónov a nik z nich nebol schopný podniknúť niečo na záchranu svojho biedneho života. Keď vlak zastal, vyplazili sa z vagóna len niekoľkí, aby si vyžobrali od cestujúcich z iných vlakov kúsok chleba. Len niektorí boli schopní takého čohosi, ale tých vlakov je tak veľa, že i z tej hrstky ľudí sa stáva dav a stovky kostnatých rúk sa vytrvalo a beznádejne vystiera pod každým vlakovým okienkom. Ale aj keby pasažieri z týchto vlakov neboli tiež hladujúcimi sovietskymi občanmi, hoci by im aj dali všetko, čo majú, i tak by to bola len ako kvapka vody dopadajúca na rozpalený kameň. A to sa opakovalo na každej stanici tejto nekonečnej cesty, všade nás čakali nespočetné tisícky hladujúcich! V Omsku sa pošuškávalo, že ľudia dole v Rusku umierajú od hladu. Avšak my sme tomu neverili, mysleli sme si, že prehávajú. Teraz už veríme, sme presvedčení, že skutočnosť je taká strašná, že sa ani nedá vyjadriť slovami. Spomíname na vlaky, ktoré viezli bielych utekajúcich pred červenými na Sibír. Teraz prúdia touto neblahou cestou opäť vlaky hrôzy. Ale to, čo sme videli predtým, bol len detský rozmar, v porovnaní s tým, čo sme videli teraz. Teraz už vieme, že ak vtedy Červená armáda štvla na smrť desaťtisíce nevinných ľudí, tak teraz pripravuje komunizmus o život milióny. Teraz to však nie sú buržui, ale ruský ľud hnaný svojimi osloboditeľmi do záhuby!

17. august 1921

Na ceste do Ruska nás sprevádzal ešte jeden pasažier – študent Viša Akulov, ktorý cestuje domov do K... Na poslednú chvíľu pred našim odchodom nás požiadal o dovoľenie cestovať s nami a my sme ho, samozrejme, neodmietli. Sedel mlčky a smutne v kúte. Keď som sa ho spýtala na príčinu jeho žiaľu, zveril sa mi: „Od sestry žijúcej v K... som dostal dva zvláštne listy. V jednom ma pozýva, aby som sa vrátil, píše, že je teraz sama a zmára sa túžbou po mne. Ale hneď nato som dostal od nej túto pohľadnicu!“

Podal mi ju. Čítala som:

„Musím sa ti priznať, že netúžim po tom, aby si prišiel. Nedávno som stretla tvojho voľakedajšieho kamaráta Lučinikova a musela som mu dať tvoju adresu. Je teraz na vysokom poste. Nechod' sem, vieš, že tunajšie podnebie by neprosperelo tvojim slabým pľúcam...“

„Ale, Viťa,“ povedala som mu, „ako to, že ste to nepochopili? Prvý list napísala vaša sestra pod tlakom Čeky a pohľadnicu vám poslala následne, aby vás varovala. Preto vám poslala pohľadnicu a nie list, aby nevzbudila pozornosť cenzúry. V žiadnom prípade sa nesmiete vrátiť do K...! Mimochodom, kto je Lučinikov?“

„Je to môj rovesník, býval vo vedľajšom dome a kradol nám zo záhrady čerešne. Nemohol ma vtedy vystáť, pretože som ho niekedy pristihol a pobil sa s ním. Neskôr som ho stratil z očí, no počul som, že teraz pracuje pre Čeku... Máte pravdu, tušil som, že to tak je. Ale predsa sa musím vrátiť, nemôžem inak!“

„Nerozumiem tomu. Veď riskujete život...“

Chcela som sa s ním ešte porozprávať, ale práve sme zastavili na väčšej stanici a museli sme sa postarať o *kipiatok*⁵ a iné dôležité veci.

18. august 1921

Bol večer. Vagón nás hádzal sem i tam; bol chladný sibírsky večer. Míňali sme holé polia, snívajúce lesy. Vlak sa ponáhľal šialenou rýchlosťou vpred.

Viťa sedel pri mne. Zrazu sa mu na perách zjavil bezmocný úsmev a pozrel sa na mňa veľkými tmavými očami.

„Azda mi odpustia, že som slúžil v bielej armáde,“ povedal. „Veď musia zohľadniť, že mi zastrelili otca a matku; čo iného som mal robiť? ... Azda mi predsa len odpustia... Tak rád by som ešte žil...“

---

⁵ Horúca voda, ktorú si mohli pasažieri na ruských stanicach nabráť zadarmo, pozn. prekl.

19. august 1921

Uprostred noci som sa zobudila a mala som pocit, že sa stalo niečo strašné. Keď som sa trochu prebrala, uvedomila som si čo. Boli to tie hrozné veci, ktoré som videla po celý deň a ktoré ma teraz ťažili ako bremeno. Tí hladujúci, ktorých sme stretávali na každej stanici, v dlhých vlakoch, natlačených do dobytčích vagónov, s tupými šialenými očami a chudými rukami, ktoré prosili o chlieb! Koľko stoviek týchto rúk sa k nám dnes načiahlo a koľko stoviek ľudí zašepkalo – pretože už nemalo silu hovoriť: „Chlieb! Chlieb!“ A tá beznádej v ich sivých tvárach, keď počuli odpoveď, ktorú už vopred tušili: „Nemáme!“

Celý deň človek vidí tieto obrazy vynárajúce sa ako z nejakej nočnej mory; sme priveľmi zhrození na to, aby sme vstrebali túto realitu naplno. Ale v noci sa tie ruky a oči vynárajú z temnoty zabudnutia, prenikajú k nám ako príznaky bez tela, a predsa pôsobia až vtedy tak skutočne. Až v noci prežívam úplnú realitu a v takýchto chvíľach sa mi vidí celá ľudská existencia ako šialený horúčkovitý prelud.

Len pomaly som bola schopná vymaniť sa z pazúrov tej hrôzy, postupne som našla opäť cestu do iného, svetlého sveta, spomenula som si, že ľúbim a že niekto ľúbi mňa, že som šťastná. Preludy začali opäť miznúť. Ale niečo predsa len po sebe zanechali: pocit, že mi toto šťastie predsa len nepatrí, akoby som si ho nezaslúžila, alebo ho ukradla, akoby som nemala naň nárok, pretože mi bráni zúčastniť sa na nekonečnom svete, v ktorom žijú všetci ostatní. Asi som sa prudko pohla, pretože Viťa sa potichu ozval: „Alexandra Lvovna, nespíte?“

„Nie,“ odpovedala som.

„Môžem sa s vami chvíľu porozprávať?“

„Samozrejme.“

„Už skutočne nevydržím byť takto sám v noci, ktorá je možno mojou poslednou!“

Vlak zrazu s trhnutím zastal. Cez okno sa vhrnuli pásy svetla z lampášov. Akýsi zachrípnutý hlas zvolal práve pred našim vagónom: „Pri tomto vagóne sa prehriala náprava! Musíme ju odpojiť!“

„Akéže prehriatie! Je zima, cestou sa opäť schladí. To by sme nikam neprišli, keby sme pre takého taľafatky odpájali vagóny!“ odpovedal iný hlas.

„Pravdu máš, nech ide ďalej! I tak niet teraz v celej republike jediného kompletného vagóna! Hoto-vó!“

„Alexandra Lvovna, počuli ste, čo povedal železničiar? Ani jeden jediný kompletný vagón! Nepovedal však, že v celej sovietskej republike už niet jediného kompletného človeka. Dušu každého Rusa teraz prepichuje ako špicatý oštep strach z Čeky...“

Vlak pokračoval šialenou rýchlosťou ďalej a náš vagón pritom praskal na všetkých miestach, akoby sa mal čochvíľa rozpadnúť na kusy.

„Keby sme mali aspoň meškanie, čo i len hodinku!“ povedal Viša po chvíli. „Prečo ľudia tak neznesiteľne lipnú na živote!... Myslíte si, že aspoň komunisti sú pokojní? Ale kde! Stále sa boja vzbury, atentátov... Nie veru, nik v Rusku nemôže pokojne spať... Mimochodom, nevšímli ste si, že si Rusi prestali navzájom priať dobrú noc? Akoby aj mohli, bola by to predsa diabolská irónia...“

„Vskutku,“ odpovedala som prekvapene, „až doteraz som si to neuvedomila, ale je to naozaj tak!“

„Nuž, vidíte! Nemožno si vôbec ani len predstaviť, koľko drobných vecí vyňali zo života ľudí... Aké pekné boli dni našej mladosti! Vtedy som vám chcel vyznať lásku a vôbec som nevedel, ako na to. Potom som kúpil kyticu bielych ruží a dlho som hľadal slová, ako to povedať. Vtom ste šli oproti mne a v bielom klobúku a kabáte ste vyzerali ako stelesnená jar. Ustúpil som, aby ste si ma nevšímli. Od tej istej ženy ste si kúpili kyticu bielych ruží. Ale radosť a šťastie zrkadliace sa vo vašej tvári mi prezradili nadovšetko jasne, že ma nepotrebuje. Bol som hlboko nešťastný a túžil som po smrti. Chcel som umrieť, ale tak, aby som vám bol nablízku... Nuž a vidíte, moje želanie sa teraz asi splní...“

„Bože môj, Viša, ale vysvetlite mi predsa, prečo pre všetko na svete idete do K..., keď vás tam očakáva také nebezpečen-

stvo?“ prerušila som ho. „Veď vystúpte na nasledujúcej stanici a niekam utečte!“

„Mám len dvadsaťštyri rokov, ale som už taký unavený; už nechcem bojovať a utekať. A mimochodom, myslíte, že by ma Čeka nenašla? Nie, už nevládzem znášať utrpenie neustáleho skrývania sa a úteku. Radšej mať istotu! A napokon, azda mi odpustia a nechajú ma na pokoji, keď prídem do K...“

Opäť sme zastali na nejakej stanici. Znovu niekto pobúchal po našom vagóne, niekoľko hlasov rozprávalo jeden cez druhý a potom ktosi zvolal: „Do K... ešte dôjde, tam už bude s ním amen!“

„Alexandra Lvovna, počuli ste? Rozpráva o vagóne, no vzfahuje sa to na mňa! V K... bude so mnou amen! Stane sa to takto: vystúpim, zvitám sa so sestrou a za ňou už bude pripravený ulízaný čekista, aby ma odviedol. A potom príde smrť, hrozná smrť v pivnici Čeky... ach, ako by som len chcel žiť, žiť...“

Mlčali sme asi pol hodiny, keď Viťa opäť prehovoril:

„Spomínate si ešte na študentský ples, keď sme boli spolu v organizačnom výbore a vy ste mi rozprávali o vašej viere v Boha? Často som o tom premýšľal a stále som sa opakovane usiloval nájsť vášho boha, no nedarilo sa mi to. Nie som schopný veriť – tak ma vychoval otec. Ale teraz potrebujem Boha, teraz, keď stojím zoči-voči smrti, už nemôžem byť bez neho, musím ho mať pri sebe... Alexandra Lvovna! Bude váš Boh stáť pri mne, aj keď som ho nedokázal nájsť?“

„Bude s vami, neopustí vás!“

Medzitým sa začalo rozvidnievať. Jemné mliečnobiele svetlo preniklo cez okienka. Vagón sa natriasal a ja som sa necítila dobre. Vtom sa však stalo niečo nové, nezvyčajné, zľakla som sa a zároveň som sa nesmierne potešila: dieťa sa vo mne pohlo – po prvý raz! Vznikol vo mne nový život, nový človek! Čím bude? Ako bude žiť? To je tajomstvo! Vrucne som sa pomodlila len za jedno: aby žil v Bohu. Potom bude všetko dobré... Vlak pribrzdil a drsný hlas zvolal: „K...!“

Viťa mi podal ruku. Bola studená ako ľad.

„Zbohom, Alexandra Lvovna!“ povedal mi a hlas sa mu chvel.

„Pomohli ste mi prestáť túto noc, ktorá bola možno mojou poslednou. Ďakujem vám. Teraz skutočne verím, že Boh na mňa nezabudne.“

Vtom sa zobudil otec.

„Čože? To sme už v K...?“ začudoval sa. „Tak tu sa s vami rozlúčime, však, Viťa?“

Teraz sa zobudili i ostatní. Vlák zastal a Otmar pomohol Viťovi odsunúť ťažké dvere. Trvalo dlho, než ich so škripaním otvorili. Studené hmlisté jesenné ráno viselo nad koľajnicami. Teraz som videla Viťovi do tváre. Bola sivá takmer ako tváre tisícok hladujúcich ľudí v protiídúcich vlakoch.

Na stanici bolo živo. Niektorí ľudia vystúpili z davu a podišli k nášmu vlaku. Nebolo ich veľa a čoskoro Viťa zazrel svoju sestru. Bledá žena s veľkými hnedými očami mu zamávala vreckovkou a v jej pohľade bola neha, ale ešte viac strachu. Viťa sa s nami rozlúčil a vystúpil. Sestra sa mu hodila do náručia. Vtom sa za ním vynoril mladý muž v uniforme Čeky. Položil Viťovi ruku na plece a spýtal sa ho: „Ste Viktor Vasilievič Akulov?“

„Áno,“ odvetil Viťa a zbledol.

„Potom vás žiadam, aby sme ma nasledovali!“

Čekista a Viťa odchádzali spolu, jeho sestra ich s istým odstupom nasledovala.

„Kam asi vedú úbohého Viťu?“ povedala Nataša.

„Tam, kam teraz v Rusku odvádzajú všetkých slušných ľudí a odkiaľ niet úniku!“ povedal otec zachmúrene, zakrútil sa do deky a otočil sa ku stene.

Viem, že myslel na to, že doma ho možno očakáva ten istý osud.

Ten deň mal pre nás pripravené ešte všeličo.

Sedeli sme vo vagóne a báli sme sa čo i len vystúpiť na stanici nabráť si teplú vodu, aby nás niekto nespoznal a nespôsobil nám azda nejaké nepríjemnosti. Práve sme sa chystali obedovať, keď niekto zaklopal na dvere a spýtal sa:

„Cestuje v tomto vagóne doktor Rachmanov?“

Preľaknuto sme vyskočili, no neohlásili sme sa. Hlas rozkázal:

„Okamžite otvorte!“

S námahou sme odsunuli ťažké dvere. Vonku stál mladý červenoľací muž v uniforme. Stačil jeden pohľad na červeno-ružovú vykĺmenú tvár a revolver na opasku a okamžite sme vedeli, že je čekista.

„Ste doktor Rachmanov?“ spýtal sa otca.

„Áno.“

„Vraciate sa zo Sibíre, kam ste ušli s bielymi?“

„Áno,“ odvetil otec pevne.

„To je vaša rodina?“

„Áno.“

„*Načalnik* vojenského rajónu súdruh Gorbunov prikázal, aby ste za ním prišli aj s rodinou! Kone už čakajú na stanici.“